

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o izzivih konkurenčnosti evropskih podjetij (Raziskovalno mnenje)

(2005/C 120/17)

20. februarja 2004 je predsednik Evropske komisije Romano PRODI v imenu Komisije Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosil za raziskovalno mnenje o izzivih konkurenčnosti evropskih podjetij.

Strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo, zadolžena za pripravo del Odbora na tem področju, je podala mnenje 20. septembra 2004 (poročevalec: g. VEVER — soporočevalka: ga. Florio).

Na 412. plenarnem zasedanju z dne 27. in 28. oktobra 2004 (zasedanje z dne 27. oktobra 2004) je Evropski ekonomsko-socialni odbor sprejel pričujoče mnenje s 105 glasovi za, 3 proti in 2 vzdržanima.

1. Povzetek

1.1 Ukleščena med velike industrijske partnerje in nova porajajoča se gospodarstva z nizkimi stroški proizvodnje se Evropa sooča z vedno večjimi izzivi na področju konkurenčnosti. To stanje spremljajo primanjkljaj na področju gospodarske rasti in čedalje manjše naložbe v izobraževanje, raziskave in nove tehnologije, medtem ko se vpričo mednarodne konkurence sočasno povečuje izseljevanje evropskih podjetij.

1.2 Vendar pa Evropi, katere družbeni model daje prednost socialnim razmerjem, konkurenčnih adutov za svoja podjetja ne manjka:

- evropska mednarodna trgovina kaže na močno vpetost Evrope v proces globalizacije;
- njen razširjeni notranji trg je danes največji na svetu;
- njena monetarna unija, čeprav še omejena, je napredek, ki mu ni para;
- njen tekoči lizbonski program vsebuje gospodarske, socialne in okoljske reforme, ki stremijo k trajni obnovi njene konkurenčnosti.

1.3 Ampak, poleg tega, da določene konkurenčne prednosti sodijo še zmeraj bolj med še potekajoče procese kot pa dejanske dosežke, se Evropa sooča tudi s slabostmi, ki nenehno škodujejo njenim podjetjem in so odgovorne za njene sedanje neuspehe na področju rasti in zaposlovanja. Takšne slabosti so:

- administrativno in pravno okolje v Evropi, ki ne podpira v zadostni meri podjetniškega duha;
- preštevne ovire, ki obstajajo na še vedno nezaključenem enotnem trgu;
- odsotnost resnične ekonomske unije navkljub monetarni uniji;

— zamude, ki se kopičijo pri uveljavljanju v Lizboni sprejete konkurenčne strategije.

1.4 Z namenom izboljšanja konkurenčnosti podjetij v Evropi Odbor poudarja štiri po njegovem mnenju nerazdružljive zahteve:

1.4.1 Prva zahteva zadeva oživitvev zaupanja ekonomskih akterjev, in sicer:

- z jasnejšo vizijo evropskega projekta v njegovem globalnem okolju;
- s poenostavitvijo zakonodaje na evropski in nacionalni ravni, ki naj dopušča več možnosti za samoregulacijo in koregulacijo družbenih in gospodarskih akterjev;
- z ukrepi, ki bodo olajšali ustanavljanje in razvoj podjetij, kot npr. dostop do virov tveganega kapitala, izobraževanje podjetnikov, službe za podporo malim in srednjim podjetjem ipd.;
- z večjo podporo evropskim inovacijskim pobudam podjetij ter dejavno udeležbo drugih socialnih akterjev in poklicnih združenj;
- z več izobraževalnimi programi ter programi za pridobitev kvalifikacije in prekvalifikacijo za delavce, še posebej za najstarejše.

1.4.2 Druga zahteva je zagotoviti uresničitev ključnih pogojev za delovanje enotnega trga, in sicer v roku, ki ne sme prekoračiti v Lizboni zastavljenega roka 2010 za zagotovitev konkurenčnosti Evrope. Hkrati pa ne smemo zapostaviti pomembnosti stalnega vzdrževanja enotnega trga. Zahteva predvideva:

- večjo strogost pri prenosu direktiv EU in odgovornejše vlade na tem področju. Pomoč Skupnosti gospodarsko šibkejšim državam, ki naj bo, če je potrebno, osredotočena na izboljšanje njihovih zamud pri prenosu;

- odločitve, ki jih podjetja že predolgo pričakujejo, s katerimi bi ukinili dvojno obdavčevanje, poenostavili evropske predpise za davekna dodano vrednost, oblikovali poenostavljen statut evropskega podjetja, primeren za mala in srednja podjetja ter izbrali patent Skupnosti;
- varnejše in bolj tekoče delovanje blagovne menjave s pomočjo okrepljenega administrativnega sodelovanja, nadzora enotnega trga s strani Skupnosti, poenotenja carinskih postopkov na zunanjih mejah, večje učinkovitosti in vzajemnega sodelovanja javnih služb, ki bi lahko v nekaterih primerih utemeljevale razmišljanja o vzpostavitvi javnih storitev na evropskem nivoju.

1.4.3. Konkurenčnost evropskih podjetij zajema tudi razvijanje, s pomočjo roka 2010, dinamične ekonomske unije okoli evra, ki bo zmožna spodbuditi rast in zaposlovanje, opirajoč se na primerno monetarno politiko in vključujoč:

- širitev monetarne unije v nove države članice, ki naj poteka postopoma, vendar brez neutemeljenih zamud;
- zahtevo po predhodnem in ne naknadnem mnenju Skupnosti o osnutkih zakonodaje držav članic na področju financ;
- proces približevanja obdavčitev, če je nujno preko okrepljenega sodelovanja, ki bo združljiv z gospodarstvom, odprtim za blagovno menjavo, zmožnim pritegniti naložbe in upoštevajočim socialno kohezijo;
- ukrepe, ki neposredno podpirajo aktivnost in gospodarsko rast v Evropi: razvoj javno-zasebnih partnerstev za financiranje novih vseevropskih infrastruktur na ravni razširjene Unije, potrditev evropskega industrijskega pristopa, ki bo prispeval k osredotočenju naložb v nove tehnologije, raziskave in izobraževanje ter vodil konkurenčno in trgovinsko politiko, uporaba evropskih tehnoloških sredstev za izvedbo velikih projektovskupnega strateškega pomena vključno s projekti na področju varnosti;
- okrepljen in prestrukturiran proračun Skupnosti, ustrezajoč prednostnim nalogam skupne ekonomske politike.

1.4.4 Izvajanje strukturnih reform lizbonske strategije mora biti odločnejše in doslednejše:

- natančnejše ocenjevanje resničnega primerjalnega stanja ekonomskih reform in naložb (liberalizacija trgov, dostop do virov financiranja, okrepitev R&R), socialnih (izobraževanje, trg dela, socialna varnost, vlaganje podjetij v človeški kapital), administrativnih (zmanjšanje javnih primanjkljajev, poenostavitev zakonodaje) ter okoljskih reform;
- zagotavljanje boljše usklajenosti teh reform, zlasti s programskim ciljem konkurenčnosti, s tesnim vključevanjem institucij Skupnosti in poenostavitvijo procesa usklajevanja;
- krepitev vloge socialnih partnerjev pri zasnovi, uveljavljanju in uokvirjanju reform ter povečanje atraktivnosti naložb.

1.5 Odbor izjavlja, da Evropa zaradi primanjkljaja pri konkurenčnosti evropskih podjetij danes plačuje previsoko ceno. Evropa ni dovolj podjetniška, je počasna pri sprejemanju odločitev in prilagajanju mednarodnim spremembam, na mnogih področjih ves čas nedovršena, v zaostanku pri svojih reformah, svoje lastne adute pa izkorišča gospodarsko nezadostno, nemalokrat omahujoče in včasih nepovezano, torej kontraproduktivno. Za premagovanje vseh naštetih težav je nujno potrebno odločno ukrepanje. Če želi biti uspešna, bo Evropa morala svoje ukrepe bolj usmeriti k rasti, tako da bo podprla gospodarske dejavnike ponudbe in povpraševanja na bolj učinkovitem evropskem enotnem trgu brez ovir. Odbor še posebej podpira poziv zadnjega Pomladnega vrha k oblikovanju novih partnerstev tako na nacionalni kot na evropski ravni, ki bodo še tesneje vključevala socialne partnerje. Odbor poudarja nujnost upoštevanja roka 2010, ki mora združiti tako izvajanje reform iz Lizbone kot tudi dokončno uresničitev enotnega trga ter vzpostavitev resnične in konkurenčne ekonomske unije, ki bo uživala vse koristi monetarne unije ter v polni meri vključevala zahteve trajnostnega razvoja.

2. Uvod

2.1 Mnenje je izdelano na podlagi prošnje za raziskavo, ki jo je podal predsednik Evropske komisije Romano PRODI, ki je 20. februarja 2004 Evropski ekonomsko-socialni odbor prosil, da mu predloži analizo problematike konkurenčnosti evropskih podjetij ter o le-tej oblikuje priporočila. Pri tem je šlo predvsem za ugotovitev najpomembnejših težav, s katerimi se srečujejo podjetja, ovir, ki jih ustvarja okolje, v katerem delujejo, pa tudi alternativnih predlogov, ki bi pripomogli k razrešitvi te problematike znotraj konteksta našega družbenega modela.

2.2 Številne nedavne analize, kot npr. Sapirjevo poročilo (julij 2003), poudarjajo naraščanje izziva konkurenčnosti za Evropo, ukleščeno med velike industrijske partnerje — t.j. ZDA in Japonsko — ter porajajoča se gospodarstva, ki temeljijo na nizkih proizvodnih stroških denimo Kitajska, Indija, vendar hkrati vse bolj vključujejo tudi sodobno tehnologijo in vlagajo v izobraževanje in izpopolnjevanje ter infrastrukture. Podatki (npr. izvozi, plačilna bilanca, razvoj podjetniških dobičkov...) dokazujejo, da so evropsko gospodarstvo in velika večina evropskih podjetij v velikem obsegu konkurenčni. Kljub temu je veliko pokazateljev skrb vzbujajočih: šibka rast, nezadovoljujoča raven naložb in povpraševanja, kvantitativno in včasih kvalitativno poslabševanje razmer na področju zaposlovanja, selitve proizvodnje, izseljevanje raziskovalcev in znanstvenikov, povečevanje javnih primanjkljajev, naraščajoči stroški socialnega varstva, povezani s pospešenim staranjem prebivalstva — vsi navedeni dejavniki so privedli do povečanih težav pri financiranju. Kljub temu pa so številni kazalniki skrb vzbujajoči: šibka rast, nezadovoljujoča raven naložb in povpraševanja, kvantitativno in včasih kvalitativno poslabševanje razmer na področju zaposlovanja, selitve proizvodnje, izseljevanje raziskovalcev in znanstvenikov, povečevanje javnih primanjkljajev, naraščajoči stroški socialnega varstva, povezani s pospešenim staranjem prebivalstva — vsi navedeni dejavniki so privedli do povečanih težav pri financiranju.

2.3 Da bi omilili visoke stroške (delovna sila, davki, predpisi) v Evropi, so se številna podjetja odločila za avtomatizacijo (proizvodnje, upravljanja) in za bolj ali manj delne selitve proizvodnje v cenejše tretje države z manj strogo zakonodajo, predvsem v porajajoča se gospodarstva.

2.4 Zagotovo bi bilo iluzorno in kontraproduktivno, če bi tem strategijam poskušali nasprotovati s avtoritativnimi ukrepi. Evropsko gospodarstvo je neločljiv del vedno bolj globaliziranega gospodarstva. Ta proces je nepovraten in prispeva hkrati k razvoju različnih držav, ki v njem sodelujejo, in mednarodni stabilnosti, v kolikor je ustrezno urejen, tako da prinaša resničen gospodarski in družbeni napredek.

2.5 Upoštevač te osnovne pogoje se kažeta naslednji dve zahtevi:

2.5.1 Bolj kot kdajkoli prej je treba uokviriti globalizacijo z učinkovitejšimi in enakopravnejšimi mednarodnimi pravili. Povečevanje konkurenčnosti nikakor ne sme uiti izpod nadzora in degenerirati v spiralo zniževanja stroškov brez upoštevanja dejavnikov kot so zdravje, varnost in družbeni napredek, uravnotežen in trajnostni razvoj ter varovanje okolja. Nasprotno, vlaganje v konkurenčnost je treba umestiti v mednarodno priznan referenčni okvir, ki bo določal minimalne predpise za konkurenco, varnost, kakovost, socialne pravice in okolje. Za uresničitev tovrstnih ciljev je potrebno aktivno vključevanje mednarodnih organov za regulacijo in razvoj — t.j. Svetovne trgovinske organizacije, Mednarodnega monetarnega sklada, Svetovne banke, Mednarodne organizacije dela, ki danes še

premalo učinkovito delujejo, saj so preveč ločeni drug od drugega ter po mnenju nekaterih premalo pregledni in premalo vključujoči. S tem namenom je Odbor pozval k razvojni agendi Svetovne trgovinske organizacije iz Dohae in slednjo nato tudi podprl, vendar pa je danes zaskrbljen zaradi slabega napredka v pogajanjih.

2.5.2 Prav tako pa postaja za Evropo nujno, da postane bolj konkurenčna, in sicer v okvirih, ki bodo zagotavljali njen gospodarski in družbeni razvoj, njeno kohezijo, delovna mesta in ohranjanje okolja: zgoraj navedeno pomeni, da je treba znotraj evropskega modela družbenih razmerij bolje izkoristiti konkurenčne prednosti podjetij v Evropi in odpraviti njihove pomanjkljivosti, oziroma le-te nadomestiti z boljšo kakovostjo in večjo produktivnostjo, če so s strukturnega vidika neodpravljive (kot npr. razlika v ceni delovne sile med Evropo in deželami v razvoju).

2.5.3 Ni realistično niti zaželeno, da bi Evropska unija cenovno ali stroškovno konkurirala občutno manj razvitim gospodarstvom, če Evropa razlike ne more izravnati s pomočjo večje produktivnosti. Zaradi tega je evropsko gospodarstvo primorano k nenehnemu napredovanju in sprejemanju izzivov konkurence, zlasti s povečanjem produktivnosti s stališča kakovosti in količine ter z inovacijami. Zato pa je potrebno sorazmerno povečanje naložb v človeške vire ter tehnoloških, industrijskih in finančnih naložb. Zaradi tega je evropsko gospodarstvo primorano k nenehnemu napredovanju in sprejemanju izzivov konkurence, zlasti s povečanjem produktivnosti s stališča kakovosti in količine ter z inovacijami. Zato pa je potrebno sorazmerno povečanje naložb v človeške vire ter tehnoloških, industrijskih in finančnih naložb.

3. Konkurenčne prednosti evropskih podjetij

3.1 Močna vpetost v proces globalizacije

3.1.1 Evropa je danes v svetovnem merilu osrednji trgovinski partner, največji svetovni uvoznik in izvoznik. Njena podjetja ohranjajo konkurenčnost v izvozu navkljub mednarodni konkurenci, tako da povečujejo produktivnost, da bi optimizirala svoje stroške vključno s plačami, tako da zagotavljajo kakovost njihovih proizvodov in storitev ter z inovacijami za lažje prilagajanje trgu. Prisotna so v večini sektorjev gospodarske aktivnosti, predvsem pa na naslednjih področjih:

- agroživilsko, kjer (evropska podjetja) zasedajo vodilno mesto v svetovni trgovini;
- glavne industrijske panoge, npr. avtomobilska, letalska in astronautika, kemijska, gradbena, javne storitve, telekomunikacije itd., v katerih so evropska podjetja prav tako med najboljšimi;
- dejavnosti na področjih proizvodnje in distribucije energije
 - nafte, jedrske energije, plina, obnovljivih virov energije
 - ter okoljevarstvenih tehnologij;

— storitveni sektor, kjer evropska podjetja pogosto zasedajo mesta v samem svetovnem vrhu — trgovina, finance, zavarovalništvo, prevozi, inženirske storitve, računalniška tehnologija, turizem in zdravstvo.

3.1.2 Hkrati evropska podjetja v svetu veliko vlagajo in tako prispevajo k rasti številnih svetovnih regij, še posebej porajajočih se azijskih gospodarstev. Če so slednja v različnih sektorjih z Evropo v konkurenčnem razmerju, so po drugi strani tudi industrijski in trgovinski partnerji, nepogrešljivi za evropsko gospodarstvo in podjetja, in sicer v vlogi tako dobaviteljev kot tudi partnerjev, distributerjev, poddobaviteljev in odjemalcev.

3.1.3 Prav z ozirom na zelo pomembno vlogo, ki jo evropska podjetja igrajo v državah v razvoju, bi le-ta morala nuditi vzgled pri razvoju socialnih standardov v teh državah, zlasti pri izvajanju osnovnih socialnih pravic, ki jih določa Mednarodna organizacija dela. Odbor se bo še nadalje zavzemal za sodelovanje pri oblikovanju pobud, ki bodo stremele k zagotovitvi upoštevanja socialne razsežnosti pri mednarodnih menjavah.

3.1.4 Evropska unija podpira mednarodne naložbe in trgovino evropskih podjetij, tako da preko Evropske komisije enoglasno zagovarja njihove interese v mednarodnih pogajanjih, kot so npr. pogajanja v Svetovni trgovinski organizaciji.

3.2 Veliki kontinentalni trg

3.2.1 Najpomembnejša prednost evropskih podjetij je enotni trg, zasnovan na skupnih pravilih s splošnim načelom medsebojnega priznavanja, ki ga dopolnjujejo številna usklajevanja: okrog 1500 direktiv, 300 uredb in skoraj 20 000 skupnih standardov. Večina zakonske ureditve dejavnosti podjetij izhaja iz the predpisov. Gospodarske prednosti in prednosti zaposlovanja, ki jih je v svojem poročilu konec 80-ih let izpostavil že Cecchini, so še vedno aktualne, četudi se napovedi poročila do roka 1992 niso popolnoma uresničile zaradi motenega gospodarskega stanja ter zaradi tega, ker program Skupnosti ni bil dokončan.

3.2.2 Notranji evropski trg je danes največji na svetu, saj ga sestavlja 25 držav članic. Hkrati je tesno povezan z ostalimi evropskimi državami, predvsem Švico in Norveško, ponujajo pa se mu še dodatne širitvene možnosti. Več kot pol milijarde Evropejcev je tako povezanih v enem samem velikem notranjem trgu, ki je vplivnejše od ameriškega ali kitajskega trga.

Tega zelo pomembnega dejstva bi se Evropejci morali bolj zavedati.

3.2.3 Te svoboščine, ki hkrati prispevajo h koheziji Evrope, so evropskim podjetjem omogočile tudi razvoj medsebojnih izmenjav in sodelovanja, preoblikovanj in združevanj, in tako marsikateremu izmed njih dodale mednarodno razsežnost. Mala in srednja podjetja so bila hkrati deležna prednosti evropskih poddobaviteljskih verig, kot tudi odprave formalnosti znotraj Unije. Z vseevropskim prometnim, energetske in telekomunikacijskim omrežjem se je razvila skupna infrastruktura. Obsežni industrijski programi (npr. Airbus, Vesoljska agencija) so spodbudili raziskave in inovacije v podjetjih različnih velikosti. Poleg zaposlovanja je veliki trg spodbudil mobilnost aktivnega prebivalstva, raziskovalcev, študentov — več kot milijon jih je izkoristilo program Erasmus.

3.2.4 Omeniti moramo tudi odpravljanje javnih monopolov na enotnem trgu, ki je že zaključeno oziroma se pravkar izvaja, kot posledica sprejetja več direktiv na področju prevozov, energije, pošte itd. Ob tem Komisija dosledno pazi, da ne bi postavila pod vprašaj koncepta storitev splošnega interesa. Ta koncept namreč bistveno prispeva k načinu evropskega gospodarskega in družbenega razvoja, in sicer tudi onstran nujnih liberalizacij, povezanih z zapovedmi enotnega trga.

3.3 Monetarna unija

3.3.1 Prehod na evro je bila faza, ki je najbolj zaznamovala enotni trg ter predstavlja pomemben napredek za konkurenčnost evropskih podjetij. Z oblikovanjem enotne denarne valute za že dvanajst držav članic, ki združujejo 300 milijonov Evropejcev, so bila odpravljena medvalutna tveganja znotraj območja evra, nevtralizirani transakcijski stroški pri menjavah ter zagotovljena stalna preglednost ekonomskih podatkov. Hkrati je evro valuta mednarodnih razsežnosti. In če trenutna prečenjenost v primerjavi z dolarjem ne spodbuja izvoza — in hkrati lajša uvoz, predvsem nafte in surovin, se bo menjalno razmerje, ki je bilo še pred nekaj leti obratno, v prihodnosti še naprej spreminjalo.

3.3.2 Monetarna unija, ki ji danes v svetovnem merilu ni para, je hkrati dokazala sposobnost Evrope, da uspešno izvede velik inovativen projekt, ki ima pomemben vpliv na njene državljane in podjetja. Bistveno je okrepila zunanjo prepoznavnost Evrope in izboljšala njen položaj pri mednarodnih pogajanjih v korist njenih podjetij.

3.3.3 Pakt o rasti in stabilnosti, ki spremlja evro, stremi k minimalni stopnji ekonomske konvergence s predpisi, ki omejujejo javni primanjkljaj in inflacijo. Podjetjem zagotavlja večjo predvidljivost v stabilnem okolju, ki spodbuja njihovo konkurenčnost. Hkrati predstavlja prvi korak na poti k dejansko združeni ekonomski uniji. Jasno je, da trajne denarne unije ni moč načrtovati brez napredka na dopolnjujočih se področjih, ki zadevajo zlasti konkurenčnost podjetij in so pomemben del lizbonske strategije.

3.4 Reformatorske težnje iz Lizbone

3.4.1 Evropski svet je marca leta 2000 v Lizboni sklenil, da bo tako na nacionalni kot na evropski ravni začel z izvajanjem obširnega programom gospodarskih, socialnih in administrativnih reform, na podlagi katerih bi se naj Evropa do leta 2010 razvila v svetovnem merilu najbolj dinamično in konkurenčno gospodarstvo, temelječe na znanju in sposobno zagotoviti trajnostno gospodarsko rast z več in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo. Ta strategija je načrt za evropsko gospodarstvo, da združi svoje sile vpricho globalizacije v konkurenčnejši Evropi.

3.4.2 Reforme so smiselne, saj so povezane z glavnimi področji konkurenčnosti podjetij v EU. Njihov namen lahko povzamememo v naslednjih točkah:

- lažji dostop do finančnih virov, vključno s tveganim kapitalom, predvsem za mala in srednja ter inovativna podjetja;
- zmanjšanje davčne obremenitve dela, še zlasti nekvalificiranega in slabo plačanega, da bi stroški dela postali znosnejši;
- zmanjšanje javnofinančnih primanjkljajev, povezano s stabilnostjo cen in davčno uravnoteženostjo;
- spodbujanje procesa inovacij, s katerim so pogojene tehnološke zmožnosti evropskih podjetij;
- prilagajanje vzgoje in izobraževanja, zlasti z namenom večje usklajenosti z novimi ekonomskimi, poklicnimi in tehnološkimi danostmi;
- modernizacija trga delovne sile, ki bi omogočila učinkovitejše usklajevanje ponudbe in povpraševanja na področju zaposlovanja, višjo stopnjo zaposlenosti, izboljšanje kakovosti in pogojev dela, pri čemer bi bilo potrebno zagotoviti

intenzivnejšo izrabo opreme, kar bi vodilo k večji produktivnosti;

- učinkovitost in trajnost socialnega varstva vpricho problemov, ki jih prinašata naraščanje stroškov predvsem zaradi staranja prebivalstva;
- poenostavitev zakonodaje, tako na nacionalni kot na evropski ravni;
- in, sledeč sklepom Vrha v Göteborgu (junij 2001), večje upoštevanje zaščite okolja in zahtev po trajnostnem razvoju.

3.4.3 Tudi metode lizbonske strategije so smiselne, saj vsebujejo:

- nov časovni okvir za dokočno uresničitev enotnega trga, ki upošteva vmesne faze;
- letno oceno med pomladnim zasedanjem Evropskega vrha;
- „metodo odprtega usklajevanja“ za doseg skupnih ciljev z ovrednotenjem dobrih praks;
- dodelitev osrednje vloge zasebnemu sektorju in partnerstvo oblasti s civilno družbo;
- poudarek na dialogu med socialnimi partnerji.

3.4.4 Lizbonska strategija se že ponaša s prvimi pozitivnimi rezultati, med katere sodijo:

- vzpostavljanje zavesti o zahtevnosti reform, ki presega tradicionalna razhajanja;
- pospešena širitev informacijskih tehnologij in inovativnih procesov;
- dodatna podpora ustanavljanju podjetij ter financiranju malih in srednjih podjetij;
- večja skrb za trajnostni razvoj, z ukrepi za izboljšanje učinkovitosti javnih služb in zmanjševanje javnega primanjkljaja, krepitvijo socialnega varstva s ponovnim uravnoteženjem izdatkov, vzpostavitvijo zakonodajnih določb ter uvajanjem energetske in industrijske tehnologije za učinkovitejšo zaščito okolja;
- vključevanje socialnih partnerjev v socialne reforme;
- ukrepi za zakonodajno in administrativno poenostavitev, četudi z omejenim dosegom.

3.4.5 Konkurenčne ambicije lizbonske strategije brez obnove institucionalnega okvira Unije ne bi bile realistične. To je bilo poslanstvo Evropske konvencije, ki je s svojo inovativno sestavo povezala predstavnike držav in institucij Unije s predstavniki držav kandidat, nacionalnih parlamentov in opazovalcev civilne družbe. Konvencija je predlagala predelavo sporazumov, ki bi predstavljali podlago za posodobljen in poenostavljen institucionalni okvir, bolj prilagojen obsežni širitvi ter hkrati laže berljiv in privlačnejši za javno mnenje. Gre tudi za vključitev v Pogodbo evropskega družbenega modela, ki konkurenčnost neločljivo povezuje z vrednotenjem zaposlitve in družbenim napredkom. Nova pogodba, sprejeta 25. junija 2004, omenja med cilji Unije socialno ekonomijo visoko konkurenčnega tržišča, ki teži k polni zaposlenosti in družbenemu napredku in ki se hkrati ponaša z visoko stopnjo zaščite ter izboljšanja kakovosti okolja. Odbor podpira to zahtevo po celostni povezanosti, v kateri se konkurenčnost prepleta z drugimi cilji kvalitativnega napredka in družbenega nrazvoja, hkrati pa ugotavlja, da tega zaradi različnih pomanjkljivosti, ki še naprej vplivajo na evropsko konkurenčnost, danes še zdaleč ni moč zagotoviti.

4. Konkurenčne slabosti evropskih podjetij

4.1 Nezadostna podpora podjetniškemu duhu

4.1.1 Medtem ko določene konkurenčne prednosti Evrope še zmeraj sodijo bolj med še potekajoče procese kot dejanske dosežke, pa slabosti škodujejo konkurenčnosti evropskih podjetij ter lahko prispevajo k sedanjim slabim rezultatom na področju rasti in zaposlovanja.

4.1.2 Nedavne razprave o podjetniškem duhu, ki so sledile Zeleni knjigi Komisije, so potrdile, da podjetja vseh velikosti v večini evropskih držav izjavljajo, da se soočajo z vsakodnevnimi problemi, ki so posledica:

- preveč zapletene zakonodaje, tako na nacionalni kot na evropski ravni;
- splošno povečanih davčnih in socialnih dajatev;
- pogostih težav z iskanjem virov financiranja;
- nezadostne podpore nosilcem tveganja — kar pogosto pomeni odsotnost druge priložnosti v primeru, da prvi podjetniški projekt ni bil uspešen;
- neskladje med zaposlitvenimi ponudbami podjetij in poklicno usposobljenostjo.

4.1.3 Omeniti moramo tudi nizko stopnjo zaposlenosti v Evropi, posebej v primerjavi z ZDA. To stanje ima negativne učinke na evropsko konkurenčnost, na njeno splošno višjo stopnjo obdavčitve ter na ravnovesje sistemov socialnega varstva.

4.1.4 Prevladujoč občutek mnogih podjetnikov je, da Unija še naprej le kopiči poročila analiz o evropskih konkurenčnih zaostankih, namesto da bi izvedla konkretne ukrepe, ki bi privedli do preverljivih rezultatov, kot so to storili naši glavni konkurenti, od ZDA do Kitajske.

4.1.5 Odbor ugotavlja, da so socialni partnerji v dovolj ugodnem položaju, da bi lahko spodbudili te vrste ukrepov v korist konkurenčnosti in podjetnosti. Mnogi primeri potrjujejo, da imajo v tem smislu pogosto zelo pomembno vlogo. Ta pogonska funkcija socialnih partnerjev bi si v Zeleni knjigi Evropske komisije bila zaslužila poseben poudarek.

4.1.6 Odbor prav tako poudarja, da se organi, ki delujejo znotraj tega, kar imenujemo socialna ekonomija se pogosto srečujejo z ovirami, ki smo jih že omenili in ki se tičejo davkov in drugih področij, kot so javna naročila in konkurenca. Odbor meni, da bi specifične rešitve za te težave pomembno prispevale k izboljšanju gospodarstva in zaposlovanja v Evropi.

4.2 Trdovratne tehnične in druge ovire

4.2.1 Kljub doseženemu napredku enotni trg na različnih področjih ni zadovoljivo napredoval. To velja zlasti za storitve, ki predstavljajo 70 % ekonomskih aktivnosti, a kjer je stopnja medsebojnega priznavanja in usklajevanja še daleč od zahtevane. Številne zamude pri liberalizaciji še vedno obstajajo tudi v javnem sektorju, kjer velja naštet:

- ovire, ki zadevajo sektorje, v katerih so v nekaterih državah še vedno prisotni monopoli, na primer v prevozi, energetiki, poštnih storitvah in dandanes v manjši meri telekomunikacijah;
- razdelitev javnih naročil (komaj 10 % med njimi je sklenjenih s tujimi podjetji);
- administrativne delitve, navkljub dejstvu, da upravljanje enotnega trga zahteva povečano sodelovanje na številnih področjih (npr. davki, carine, policija, pravo, konkurenca, zatiranje goljufij, okolje itd.)

4.2.2 Kljub že uresničenim, tekočim ali načrtovanim liberalizacijam, kljub zamudam, ki jih lahko včasih ugotovimo na teh področjih, je še vedno potrebno natančneje opredeliti in razjasniti vprašanje statusa storitev splošnega pomena na enotnem trgu. Specifična vloga javnih storitev, ki je že vključena v različne direktive za liberalizacijo sektorjev, je bila v splošnem urejena z Amsterdamsko in Niško pogodbo. Komisija pripravlja horizontalni instrument za natančnejšo določitev vloge javnih storitev na enotnem trgu. Vendar pa je mogoče ugotoviti, da je razprava do sedaj omejena na vlogo nacionalnih javnih služb v okviru evropskega enotnega trga, ne da bi upoštevala možnosti razvoja storitev splošnega pomena na evropski ravni. Vsaka razprava o prihodnosti razširjenega evropskega trga in konkurenčnosti evropskih podjetij bi danes morala obravnavati tudi to vprašanje.

4.2.3 Poleg razvoja skupne zakonodaje države članice še naprej same izdajajo predpise, kar pa lahko zaplete oziroma ovira delovanje podjetij na enotnem trgu. Uveden je bil postopek predhodnega obveščanja Komisije (direktiva 83/189), vendar pa se slednja, zaposlena z mnogimi nalogami, ne more učinkovito odzivati, razen v najočitnejših primerih, razširitev pa bo stanje še poslabšala.

4.2.4 Države članice še vedno niso v zadostni meri prenesle direktiv, tako da znaša primanjkljaj pri prenosu trenutno 10 %, v določenih sektorjih celo 25 %. Tudi kršitve so preveč pogoste; trenutno Komisija preučuje 1500 primerov kršitev.

4.2.5 Davčna konvergenca na enotnem trgu je pomanjkljiva, tudi zaradi vztrajanja pri soglasnem sprejemanju odločitev v Svetu. Posebej je potrebno odpraviti vse dvojne obdavčitve, se dogovoriti o harmonizaciji davčnih osnov za podjetja in poenostaviti sistem DDV (davka na dodano vrednost) znotraj Skupnosti.

4.2.6 Ravno tako predstavljajo slabost za evropska podjetja zapletenost in stroški postopka za pridobitev evropske zaščite intelektualne lastnine, kar potrjujejo stalni zaostanki (trideset let!) in predvidljivi visoki stroški patenta Skupnosti.

4.2.7 Omeniti moramo tudi zamude pri različnih vseevropskih projektih omrežij v razširjeni Evropi, za katera je še vedno potrebno najti javno, zasebno ali kombinirano financiranje.

4.2.8 Zamude pri uresničevanju enotnega trga so neposreden vzrok za nezadovoljivo stanje na področju zaposlovanja in trga delovne sile. Razširitev Evropske Unije s 15 na 25 držav

članic še bolj odločno zastavlja vprašanje glede izboljšanja zaposlovanja, in sicer z različnih vidikov (izobraževanje, geografska in poklicna mobilnost, kakovost zaposlitve, prešolanja itd).

4.2.9 Nazadnje je načelo prostega pretoka in proste nastanitve znotraj enotnega trga je z razširitvijo Unije, zaradi izjem, ki lahko trajajo do sedem let in so bile določene kljub nasprotovanju predstavnikov novih držav članic, začasno omejeno. Omejitve so v nasprotju z nemotenim delovanjem trga delovne sile v razširjeni Evropi in lahko škodijo trudu, ki so ga nove članice vložile v izobraževanje in poklicno usposabljanje. S težavami se soočajo tudi predstavniki novih držav, ki se želijo samozaposliti v državah Evrope petnajstih.

4.3 Manjkajoča ekonomska unija

4.3.1 Monetarna unija ni povzročila dinamične gospodarske rasti, kot bi morala. Osnovni razlog za to je, da prava ekonomska unija še zmeraj ne obstaja. Začetek slednje v obliki pakta o rasti in stabilnosti, je v nedavnem obdobju povzročal težave. Mnoge države ga ne spoštujejo, vključno z Nemčijo in Francijo, ki sta prekoračili mejni 3 % javni primanjkljaj. Sicer pa so na dan privrela vprašanja v zvezi z učinki pakta (komponenta stabilnosti je veliko bolj jasno določena kot komponenta rasti) na medlo ekonomsko aktivnost. Da bi prekoračili ovire in omejitve pakta, bi bilo potrebno razviti bolj vključujoč ekonomski pristop, ki ga sedanja minimalna koordinacija glavnih smernic ekonomske politike (GOPE) ne ponuja.

4.3.2 Evroskupina, ki danes povezuje države z evro območja, je bila doslej slabo strukturirana, malo priznana in v osnovi medvladna struktura, zlasti v primerjavi s Evropsko centralno banko, ki je organizirana v zveznem smislu. Smo daleč od osnovanja evropske ekonomske vlade.

4.3.3 Ekonomsko-finančni svet nikakor ekonomska vlada Unije, saj članice rade volje vztrajajo pri nacionalnih interesih, pri čemer jih podpira razširjena praksa soglasnegosprejemanja odločitev. To je primer pomanjkanja davčne usklajenosti Evrope.

4.3.4 Skratka, Svet za konkurenčnost, vzpostavljen v zadnjih letih, nima privilegirane povezave z Ekonomsko-finančnim svetom ter ima težave z učinkovitim prevzemanjem nujno večstranskega poslanstva, ki je zanimivo za vse formacije Sveta.

4.3.5 Obžalujemo tudi, da je nova ustavna pogodba premalo dodelana in premalo inovativna na področju poglobljanja ekonomske unije v primerjavi z njenimi določbami na drugih področjih. Za kohezijo in konvergenco konkurenčnosti evropskega gospodarstva bi bilo bolj koristno, da bi Komisiji zagotovili resnično vlogo oblikovanja predlogov in ne le priporočil, tako na področju širših smernic ekonomskih politik kot javno-finančnih primankljajev.

4.4 Pomanjkanje strukturnih reform

4.4.1 Na pomladnih vrhah se je zdelo, da članice raje kot da bi naredile primerjalno oceno nacionalnih reform, odpirajo nove razprave o v Lizboni določenih ciljih, ter jim dodajajo nove predpise. Preveč držav je tudi zanemarilo polno vključitev socialnih partnerjev v opredelitev in izvajanje reform, z njimi se niso posvetovale, niti jih niso omenile v poročilih o napredku.

4.4.2 Slabo napredovanje držav na področju reform so spremljale zamude:

4.4.2.1 Na območju EU je 25 držav sklenilo dokončati uresničitev enotnega trga na več področjih (npr. energetika, storitve, javna naročila, vseevropska omrežja, prilagoditev javnih storitev), vendar pa zahtevanih ukrepov niso sprejele pravočasno.

4.4.2.2 Na nacionalni ravni so rezultati različni. Celo države članice, ki so na področju reform dosegle največ, zaostajajo v primerjavi z najuspešnejšimi tretjimi državami. Evropa v celoti pa je na področju konkurence še vedno v zaostanku. Bistvo reform ni le delati bolje kot prej, temveč in predvsem delati bolje kot drugje. Torej izziv za reforme ni le narediti stvari bolje kot prej, ampak tudi in predvsem narediti bolje kot to počnejo drugje. Treba je zabeležiti zlasti naslednje:

4.4.2.2.1 Pri liberalizaciji trgov je bil dosežen opazen napredek na področju telekomunikacij in v manjši meri v energetiki (plin, elektrika), kjer so cene pogosto še previsoke. Odpiranje poštnega sektorja poteka zelo počasi in do leta 2009 bo, preko zaporednih faz, dosežen le delni cilj. Zamude pri povezavah in posodobitvah prometne infrastrukture se nadaljujejo, kar ovira dokončanje projektov vseevropskih omrežij.

4.4.2.2.2 Pri dostopu do virov financiranja poteka združevanje evropskega finančnega trga, podprto z uvedbo evra. Sprejeti so bili različni ukrepi za lažje financiranje ustanovitve podjetij ter malih in srednje velikih podjetij. Vendar pa tvegan

kapital ni dovolj dostopen. Poleg tega ostaja poenotenje finančnega trga preveč odvisno od poklicne zakonodaje; socioprofesionalno koregulacijo, opredeljeno in predpisano s sporazumom, sklenjenim med institucijami EU dne 16. decembra 2003, bi bilo treba spodbuditi.

4.4.2.2.3 Glede javnih primanjkljajev se razmere v državah močno razlikujejo: nekatere države imajo pri javnih finančnih presežkih (npr. Danska, Finska, Luksemburg, Švedska), medtem ko druge dosegajo ali presegajo omejitve iz pakta stabilnosti (npr. Nemčija, Francija, Italija, Portugalska). Države z velikim primanjkljajem so hkrati tudi bolj zamujale z izvajanjem strukturnih reform.

4.4.2.2.4 Na področju spodbujanja inovativnosti je poraba za raziskave nezadostna. Znaša 1,9 % bruto domačega proizvoda (BDP) proti 2,6 % v ZDA, naložbe podjetij pa so v ZDA dvakrat višje kot v Evropski uniji petnajstih držav. Smo daleč od lizbonskega cilja, po katerem naj bi namenili 3 % BDP za raziskave in razvoj, od katerih naj bi dve tretjini financiral zasebni sektor. Vlaganja so tudi premalo usklajena med seboj in z evropskim okvirnim raziskovalnim programom. Pomanjkanje skupne politike na področju zaščite intelektualne lastnine vpliva na tehnološke naložbe v Evropi. Poleg tega število patentov, prijavljenih v Evropi, posebej na področju novih tehnologij, daleč zaostaja za ZDA ali Japonsko, kar je posledica dejstva, da EU še vedno nima enotnega patentnega postopka, ki bi bil učinkovit in ne predrag.

4.4.2.2.5 Glede izboljšav na trgu dela se razmere po državah razlikujejo: nekatere imajo splošno višjo stopnjo zaposlenosti, medtem ko se druge soočajo s strukturno nezaposlenostjo. Pomembne reforme potekajo za izboljšanje delovanja trga dela, njegove prožnosti ter usklajevanja med ponudbo in povpraševanjem. Da bi se Evropejci lahko vključili v lizbonsko strategijo, se morajo hitro začeti reforme na področju trajnega kvalitativnega in kvantitativnega napredka vseživljenjskega izobraževanja in zaposlovanja, ki ga morajo spremljati ustrezni zakoni ali kolektivne pogodbe. Veliko bo še treba narediti na področju vlaganj, posebej preko izobraževanja, v zaposlovanje in v poklicna usposabljanja, osredotočena na konkurenčno vrednotenje kakovosti. Posvetovanja s socialnimi partnerji, pogajanja z njimi in med njimi, stremijo predvsem k zagotavljanju novih ureditev, ki bi dopuščale učinkovito izboljšanje zaposlovanja in pogojev zaposlitve v kontekstu mednarodne konkurence. Kokovo poročilo je pravilno izpostavilo prednostne naloge, ki jih je potrebno izvesti, da bi razmere trajno preoblikovali.

4.4.2.2.6 Glede reševanja problema socialne varnosti je v teku veliko reform, ki bi naj bi ponovno vzpostavile finančno ravnovesje, zaradi staranja prebivalstva, ki se po vsej Evropi povečuje. Gre predvsem za prilagoditev trajanja prispevne dobe pričakovanemu podaljšanju življenjske dobe ter spodbujanje uporabe sistemov dodatnega zavarovanja in pokojninskih skladov. Navkljub razvoju reforme zamujajo tako na področju socialnega varstva, ki ga nudijo sistemi dodatnega zavarovanja, težave pa so tudi pri njihovi izvedbi in učinkovitosti, zlasti je preveč predčasnih upokojitev in to navkljub dogovorom, sprejetim leta 2002 v Barceloni. Gre predvsem za to, da bi morale reforme sistemov socialnega varstva potekati pravično, tako da ne bi prihajalo do novih izključenosti, ki bi imele negativne socialne in ekonomske vplive na evropsko gospodarstvo.

4.4.2.2.7 Glede vzgoje in izobraževanja imajo evropske države večinoma učinkovite in razvite izobraževalne sisteme, vendar včasih preveč ločene od ekonomske stvarnosti in perspektiv ustrezne umestitve na trg delovne sile; pogosto so ti sistemi preveč selektivno dostopni in ne dovolj prilagodljivi, da bi zagotovili učinkovito podporo za celo življenje. Razvijajo se programi izmenjav, s ciljem povečati povezanost in razvoj izobraževalnih programov. K večji izobraženosti prispeva tudi vsesplošen dostop do interneta.

4.4.2.2.8 Pri poenostavljanju zakonodaje, skupaj z izboljšanjem njene kakovosti in učinkovitosti, gre za skupno potrebo vseh evropskih držav, čeprav so nekatere začele z uvajanjem ustreznih programov za reševanje tega problema prej kot druge. Prednostna naloga je tudi poenostavitev postopkov ustanavljanja podjetij in malih podjetij, zaradi njihovega vpliva na gospodarstvo in zaposlovanje. Podjetja bi morala dobivati večjo podporo pri razvoju in upravljanju postopkov dela, saj ti zmanjšujejo neučinkovitost ter spodbujajo dvig produktivnosti, s tem pa tudi večjo konkurenčnost.

4.4.2.2.9 Glede trajnostnega razvoja nacionalni ukrepi uresničevanja Kyotskega sporazuma prinašajo različne rezultate. Zaščita okolja je tradicionalno bolj zasidrana v severnih državah, vendar pa so tudi v drugih državah sprejeti novi ukrepi, izmenjava dobrih praks omogoča navdihovanje pri uspešnih izkušnjah (npr. prostovoljni kodeksi, listine, znamke, razdeljevanje emisijskih dovoljenj itd.). Predvsem je potrebno paziti, da bo konkurenčna strategija Unije v službi politike, ki bo skrbela za zaščito okolja in izpolnjevanje obveznosti, sprejetih na tem področju, ter da na noben način ne bo predstavlja ovire takšni politiki.

4.4.3 Na splošno ostaja bilanca reform še vedno precej mešana. Kljub kopičenju poročil o upadanju konkurenčnosti ter nizanju „procesov“ ali strategij za ponovni zagon konkurenčnosti (npr. Luksemburg, Cardiff, Köln, Lizbona, Göteborg, Barcelona itd.), si Unija prizadeva za izvajanje odločitev, ki jih

je postopoma sprejemala (enotni trg, finančni prostor, ekonomija znanja, okoljevarstvena odličnost itd.).

4.4.4 Istočasno pa se ekonomski položaj in položaj na področju zaposlovanja v Evropi od ugodne gospodarske konjunktore v času vrha v Lizboni leta 2000 dalje nenehno slabšal, tako zaradi nezadostnih naložb in povpraševanja, kot zaradi posledic omejitev monetarne in finančne politike ter zaradi raznih drugih, nakopičenih razlogov, vezanih na ozračje, v katerem je vladal občutek nevarnosti zaradi terorističnih napadov, mednarodnih napetosti, finančnih in borznih pretresov ter cene nafte. Vse to je slabo vplivalo na zaupanje in delo gospodarskih operaterjev. Stopnja rasti je s 3,5 % v letu 2000 zdrsnila na 1,6 % leta 2001 in na komaj 1 % od leta 2002 dalje. Zaposlovanje je upadalo, stopnja brezposelnosti je preseгла mejo 8 %. Slabšanje gospodarskega in socialnega položaja v Evropi je v nasprotju s sedanjo dinamiko rasti ZDA (blizu 5 %), čeprav ta temelji na specifičnih pogojih (npr. tečaj dolarja, proračunski primanjkljaj, poraba za vojsko).

4.4.5 Lizbonska strategija se je znašla v začaranem krogu: pomanjkanje rasti otežuje izvajanje reform in zaostanki nato škodujejo večji rasti in zaposlovanju. Ob inflaciji ciljev reform, obveznosti in sodelujočih držav, ugotavljamo prav toliko pomanjkanja soodgovornosti, izvajanja, koordinacije kot, posledično, vpliva na gospodarstvo in zaposlovanje. Obstaja tveganje, da ustvarjamo iluzijo, da potrebnih reform ne uvajamo dovolj odločno, temveč zgolj da bi dajali vtis, da strategija napreduje. Takšen „Lizbonski milni mehurček“ ne bo čakal leta 2010, da se razpoči.

5. Priporočila Odbora

5.1 Oživitvi zaupanje ekonomskih akterjev

5.1.1 Evropska konkurenčnost mora postati sestavni del globalnega, tako političnega kot ekonomskega in socialnega projekta, ki bo zmožen vzpodbuditi široko sodelovanje socialnih akterjev in akterjev na trgu dela. Nova pogodba bo morala izpolniti ta pričakovanja.

5.1.2 Še posebej pomembno je, da bo ta evropski projekt dobro sprejet v globalnem okolju, prav tako pa tudi v odnosih med sosedji in njihovimi različnimi mednarodnimi partnerji. Vprašanje privlačnosti Evrope in njenega prilagajanja strukturnim spremembam bi moralo biti obravnavano bolj poglobljeno in določno, zlasti pri vprašanjih, vezanih na mednarodne naložbe, ukoreninjenje v Evropi, ter selitve v druge regije sveta. Odbor pričakuje predvsem rezultate pogajanj, ki potekajo v okviru STO in bi naj prispevala k oblikovanju boljših mednarodnih predpisov za urejene trgovinske menjave in naložbe na svetovnem nivoju.

5.1.3 Prav tako kot so nujna nova pravila na mednarodni ravni, saj so dandanašnja očitno nezadostna, mora biti tudi zakonodaja v Evropi poenostavljena, saj imamo preveč administrativnih pravil in postopkov. Za doseg te ciljev bi bilo potrebno:

- izboljšati predhodno analizo vplivov z jamstvom njene avtonomnosti, sistematičnim preverjanjem alternativ klasični zakonodaji, preverjanjem učinkov projekta na poenostavljanje in konkurenčnost ter sistematičnim objavljanjem analize skupaj z zakonodajnim osnutkom;
- predvideti utemeljitev vseh amandmajev, ki bi lahko škodovali skladnosti z analizo vplivov;
- vključiti podjetja in druge uporabnike v poenostavljanje zakonodaje (pri čemer imajo prednost odbori SLIM — Simple legislation for the internal market — Poenostavljena zakonodaja za notranji trg);
- spodbujati evropsko socioprofesionalno samoregulacijo in koregulacijo, predvsem na področju storitev;
- spodbujati države k vzporednemu poenostavljanju na nacionalni ravni, s preverjanjem skladnosti na evropskem nivoju.

5.1.4 Oblikovati bi morali politike, ki bi odločneje podprle ustanavljanje in razvoj podjetij ter lažje dostopanje do tvegane kapitala (kar bi upravičilo povečanje posegov Evropske investicijske banke na tem področju), večje število programov za medsebojno izobraževanje podjetnikov ter gostejše omrežje podpornih služb za mala podjetja v vseh državah članicah, z usklajevanjem na evropski ravni.

5.1.5 Na splošno pa bi morali spodbujati tudi podjetja, poklicna združenja in različne akterje civilne družbe, da bi večkrat prevzemali pobudo na evropski ravni z večjo uporabo novih svoboščin na področju sodelovanja in izmenjav, ki so jih pridobili z razvojem evropske integracije. Njihove lastne pobude na terenu, kakor tudi novi pričakovani ukrepi evropskih institucij in držav, bodo igrali ključno vlogo pri zagotavljanju resničnega vpliva in pozitivnih rezultatov v procesih povečevanja konkurenčnosti, ki potekajo v Evropi, prav tako pa tudi pri dokončnem odpravljanju različnih ovir, ki se nenehno pojavljajo. Uresničevanje učinkovitejše in bolj konkurenčnejše Evrope bo v bistveni meri pogojeno z množenjem in vzajemno krepitevijo takšnih ekonomskih in sorodnih pobud, ki bodo evropske, nacionalne in regionalne javne oblasti prisilile k podpori in zagotavljanju konkurenci naklonjenega okolja.

5.2 *Dokončno vzpostaviti enotni trg*

5.2.1 Nujno je v najkrajšem roku zagotoviti uresničitev ključnih določb enotnega trga, ki se je razširil s 15 na 25 držav članic. Ta uresničitev časovno ne sme seči dalj od leta 2010, ki je bilo v Lizboni določeno kot rok za zagotovitev evropske konkurenčnosti. Tak cilj se zdi danes nujen, vendar pa ne smemo zanemariti prihodnje potrebe po stalnem vzdrževanju in reorganiziranju enotnega trga.

5.2.2 Prvi pogoj je zagotoviti učinkovit prenos direktiv v nacionalne zakonodaje ter dejansko upoštevanje rokov, za kar se je zavzel evropski vrh. Zato je potrebna večja odgovornost vlad in, po potrebi, preusmeritev pomoči, ki jih EU dodeljuje državam, ki ne izpolnjujejo te obveznosti, v doseganje ciljev boljšega prenosa. Prenos zakonodaje bi bil lažji, če bi namesto direktiv, ki prevladujejo, več uporabljalo uredbe, ki se uporabljajo neposredno in enotno.

5.2.3 Med prednostne naloge harmonizacije na področju konkurence spadajo:

- uredba o odpravi dvojnega obdavčevanja znotraj enotnega trga, ki bi nadomestila kup nepreglednih in nepopolnih dvostranskih sporazumov med državami članicami;
- poenostavljen statut evropskega podjetja, primeren za mala in srednja podjetja (večkratna zahteva Odbora), ki bi odprl nove možnosti razvoja, sodelovanja ter podizvajalstva na evropski ravni, začenši z obmejnimi področji;
- čimprejšnja zagotovitev patenta Skupnosti, ki naj bo enostaven, učinkovit in stroškovno ugoden, saj zamude pri njegovem sprejemanju dajejo vtis, da Evropa strukturno ni sposobna izpolnjevati ciljev, ki si jih je zastavila na področju konkurenčnosti;
- uresničitev pravega notranjega trga storitev⁽¹⁾ s tvornim sodelovanjem zainteresiranih poklicnih združenj.

5.2.4 Nepogrešljiv pogoj za okrepitev enotnega trga je ukinitvev administrativnih delitev, ki bi zaslužila neposrednejšo in večjo finančno podporo Unije, kot jo dobiva trenutno. Ukinitvev bi morala zajemati:

- boljše vseevropsko sodelovanje nacionalnih administracij, ki morajo danes soupravljati enotni trg 25 držav članic;
- kontrole v državah članicah in poročila o nepravilnostih in načinih njihovega odpravljanja;

⁽¹⁾ EESO pripravlja mnenje o osnutku direktive

- poenotenje carin na zunanjih mejah po širitvi Unije, začeni s skupnim usposabljanjem in večjim številom stažev in izmenjav evropskih carinikov;
- objava evropskih primerjav dejansko sklenjenih javnih naročil;
- boljše nadnacionalno usklajevanje javnih služb, ki bodo lahko, po potrebi, na področjih, kjer je to upravičeno, nudile storitve na evropski ravni.

5.3 Razviti gospodarsko unijo

5.3.1 Uveljavitev resnične gospodarske unije je ključnega pomena za konkurenčnost evropskih podjetij in zagotavljanje dejanske monetarne unije. Evropa mora imeti ustreznejši in stabilnejši makroekonomski odgovor na mednarodno konjunkturo, tako pri politiki podpore ponudbi kot povpraševanju. To skupno ekonomsko politiko je nujno razvijati skladno z rokom za zagotovitev evropske konkurenčnosti, za katerega je bilo v Lizboni določeno leto 2010. To vključuje naslednje naloge:

- razširiti območje evra na nove države članice EU, čim bodo sposobne trajno izpolnjevati kriterije;
- razviti prednosti metode Skupnosti (glej poročila in predloge Komisije, večinski glasovi v Svetu) glede vseh vprašanj, ki zadevajo dejanske skupne interese na ekonomskem področju;
- doseči spoštovanje pakta stabilnosti in razvoja, v pogojih, ki upoštevajo tudi konkurenčnost, torej z dajanjem prednosti pogojem za naložbe pred administrativnimi izdatki.

5.3.2 Med ukrepi, ki bi lahko zagotovili ključni razvojni premik na poti k ekonomski uniji, velja naštet:

- predhodno, ne pa naknadno, mnenje Skupnosti o nacionalnih projektih finančnih zakonov, kar bi zagotavljalo njihovo skladnost z glavnimi smernicami ekonomske politike (v nadaljevanju: GSEP);
- boljša povezava med smernicami na področju zaposlovanja ter GSEP, ki naj preseže enostavno nizanje;
- pospešeno organiziranje evropskega finančnega prostora, vključno s socioprofesionalno samoregulacijo in koregulacijo.

5.3.3 Pogoj za ekonomsko unijo je uskladitev davkov, predvsem davčnih osnov, in sicer pod pogoji, ki so skladni z gospodarstvom, odprtim za trgovanje in privlačnim za naložbe.

Prosto določanje davčnih stopenj bi lahko bilo predpisano pri področjih, ki se neposredno nanašajo za enotni trg. Potrebne bi bile usklajene davčne olajšave za zaposlovanje. Ob pomanjkanju soglasja bi bilo potrebno okrepljeno sodelovanje med državami, ki želijo vztrajati na tej poti, kar bi že zagotavljalo prvi napredek.

5.3.4 Cilji bolje koordinirane ekonomske politike bi morali biti:

- razvijati politiko rasti v korist ekonomske dejavnosti in zaposlovanja, kot je bilo ugotovljeno na zadnjih evropskih vrhlih: to pomeni — ne glede na posege EIB, katere ne nepomemben vpliv bo vendarle ostal omejen — dati novo razsežnost javno-zasebnim partnerstvom, še posebej pri financiranju novih vseevropskih infrastruktur v razširjeni Uniji;
- uveljaviti aktivnejši industrijski pristop, ki bo jasno odražal evropske interese, s primerno konkurenčno politiko, s trgovsko politiko, ki bo bolj usmerjena k zaščiti lastnih interesov, s podporo velikim skupnim projektom ter s podporo iz proračuna Skupnosti;
- zagotoviti nujno povečanje naložb v inovacije in raziskave s strani podjetij, predvsem zaradi okrepitve evropske konkurenčnosti z vidika kakovosti;
- še posebej zagotoviti neodvisnost Evrope pri tehnologijah, ki so ključne za njeno varnost (po potrebi z okrepljenim sodelovanjem in preferenčno z liberalizacijo ustreznih javnih naročil);
- osredotočiti skupno politiko na področju R&R na skupne projekte, in sicer z nacionalnimi in evropsko združljivimi pristopi.

5.3.5 Novo proračunsko obdobje 2007-2013, ki bo nasledilo sedanje obdobje 2000-2006, bi se moralo osredotočiti na izzive konkurenčnosti Evrope. Za dosego tega cilja bi bilo potrebno:

- bolje predvidevati ekonomske, industrijske, regionalne in socialne spremembe ter že prej spodbujati prilagajanje;
- nadaljevati reformo kmetijske politike na zadevnih področjih, s ciljem doseči konkurenčno evropsko kmetijsko-prehrambeno industrijo, izpolniti zahteve glede varovanja okolja in varstva potrošnikov ter zagotoviti uravnotežen kmetijski razvoj;

- okrepiti mednarodno prisotnost Unije z izboljšanjem učinkovitosti razvojne pomoči, z razvijanjem partnerstev ter s podpiranjem naložb evropskih podjetij na tretjih trgih z velikim potencialom rasti;
- prilagoditi značilnosti pomoči Skupnosti: razširiti pogoje za pridobitev pomoči (predvsem na področju ekonomske konvergenca pa tudi prenosa direktiv), zagotoviti več recipročnih ukrepov s strani držav upravičenk (konkurenčno okolje za podjetja, sprememba obdavčevanja, administrativna poenostavitve, odstranitev ovir), preverjati skladnost pomoči Skupnosti s pravili glede konkurence, kar velja tudi za državne pomoči (paziti na škodljiva neravnovesja in motnje, ki bi lahko povzročile umetne preselitve), ter v večji meri razvijati ugodna posojila, ne pa osredotočiti pomoči na subvencije.
- pospešiti integracijo evropskega finančnega trga z usklajevanjem liberalizacije, harmonizacije, varnosti, konkurence in samoregulacije;
- vzpodbuditi rast produktivnosti, po eni strani neposredno v podjetjih (t.j. na podlagi organizacije dela, informatizacije in novih tehnologij), po drugi pa z okrepljeno ekonomsko in socialno učinkovitostjo javnih transferjev, vključno z ekonomijo obsega (z liberalizacijo javnega sektorja, evropskim sodelovanjem javnih služb), kar bo omogočilo zmanjševanje javnih primanjkljajev;
- zagotoviti skladnost proračunov za raziskave s cilji, določenimi v Uniji: 3 % BNP, od česar naj dve tretjini financira zasebni sektor, nacionalni programi pa naj bodo usklajeni medsebojno in z Okvirnim raziskovalnim in razvojnim programom);

5.4 Zagotoviti bolj koherentno uveljavljanje strukturnih reform

5.4.1 Verodostojnost mandata iz Lizbone se mora bolje ukoreniniti v zavesti Evropejcev. Potrebno je pregnati strahove glede njegovega pomena in socialne cene. Te reforme pogojujejo prihodnost našega razvoja v odprti ekonomiji. Gre za zagotavljanje trajnosti evropskega modela družbe, na katerega so Evropejci vezani in ki je izražen v Listini o temeljnih pravicah, in združevanje tega modela s ciljem doseganja konkurenčnosti .

5.4.2 Cilj konkurenčnosti bi pridobil s tem, ko bi bil bolje pojasnjen. Biti najbolj konkurenčen na svetu za Odbor nikakor ne pomeni maksimalnega znižanja stroškov na vseh področjih: takšen cilj bi bil obenem iluzoren in neizvedljiv, z več vidikov pa tudi nezdrav in netrajnosten zaradi kvalitativnih, socialnih in okoljskih stroškov. Nasprotno to za Odbor pomeni zagotoviti vsa sredstva za popolno in trajno konkurenčnost v globaliziranem in odprtem gospodarstvu, predvsem z osvajanjem novih tehnologij in organizacije dela ter inovativnejše proizvodnje, ob stalni skrbi za ohranitev in okrepitev našega socialnega načina razvoja v Evropi.

5.4.3 Začeti bi morali z boljšim usklajevanjem med, po eni strani, ekonomskimi, socialnimi, administrativnimi in okoljskimi reformami ter, po drugi strani, med državami članicami. Potrebno bi bilo zagotoviti primerljivost in vzajemno krepitev. Glede na trenutno stanje strukturnih reform v državah članicah bi bilo potrebno predvsem:

- zagotoviti povezovanje telekomunikacijskih, energetskih in transportnih omrežij, pod pogoji, ki zagotavljajo najboljše razmerje med ceno, kakovostjo in varnostjo;

- spodbujati učenje in izobraževanje na podlagi izmeničnega obiskovanja šole in podjetja, povečati dostopnost ter v še večji meri razvijati evropske programe izmenjav;
- spodbujati lažje zaposlovanje iskalcev zaposlitve preko programov usposabljanj ter individualiziranih podpor pri vključevanju na trg dela;
- spodbujati iskalce zaposlitve, ženske in moške, najstarejše in najmlajše, da razvijajo samostojno gospodarsko dejavnost; zato je treba poenostaviti administrativne postopke, ne pa jih kaznovati na področju socialne podpore;
- zagotoviti plačilno sposobnost socialnega varstva, ki zagotavlja njegovo trajnost, glede na to, da se prebivalstvo v Evropi stara, ter obenem zatirati in preganjati neprijavljeno delo na črno;
- poenostaviti zakonodajo in postopke, zlasti za mala in srednja velika podjetja ter hkrati poskrbeti, kot je bilo že omenjeno, za učinkovitejši boj proti sivi ekonomiji;
- nameniti posebno pozornost ustanavljanju podjetij ter spodbujanju podjetniškega duha ter v tem smislu reformirati upravne in davčne predpise.
- utrditi trajnostni razvoj in promovirati nove tehnologije na tem področju (ki evropskim podjetjem odpirajo nove trge na področju celega sveta), z več izmenjavami dobrih praks, ki bodo dostopne v ustrezni podatkovni bazi.

5.4.4 Na evropski ravni bi moralo biti to usklajevanje reform podprto z:

- dodelitvijo posebne odgovornosti predsedniku Evropske komisije z vsemi njegovimi sodelavci, da pri zadevah, ki se nanašajo na evropsko konkurenčnost, upravičijo posebne pobude za doseganje teh ciljev v okviru politike Komisije — predsednik bi lahko enega člana Komisije določil za pomoč pri izvajanju teh nalog;
- krepitvijo primerjalne tabele, ki bo predstavljala reforme iz Lizbone, s poudarjanjem ne le vloge javnih oblasti, ampak tudi civilne družbe;
- usmerjanjem pomoči EU bolj v cilje iz Lizbone, ter poročanje o vzpostavljanju koherentnosti v letnih poročilih.

5.4.5 Danes je osrednja zahteva okrepitev motivacije Evropejcev za uresničevanje evropske integracije in zastavljenega cilja konkurenčnosti. To zahteva jasnejšo vizijo namena in obsega povezujoče se Evrope, prav tako pa se nanaša na ekonomski in globalno-socialni okvir, povezan s strukturnimi reformami. To pa pomeni boljše zaznavo prihodnosti evropskega modela družbenih odnosov.

5.4.6 Povečana konkurenčnost evropskih podjetij vključuje predvsem izboljšanje poklicne usposobljenosti delojemalcev, spodbujanje njihovega sodelovanja pri organizaciji dela ter krepitve socialne povezanosti v podjetju s tesnejšimi in prenovljenimi socialnimi stiki.

5.4.6.1 Ključnega pomena je vlaganje v človeški kapital v podjetjih: ključni dejavnik produktivnosti je delovna sila podjetja, ki je njen človeški kapital. Od teh vlaganj, predvsem v izobraževanje, je odvisna motiviranost delojemalcev in njihova produktivnost.

5.4.6.2 Medtem ko je vseživljenjsko izobraževanje postalo osrednji del evropske politike zaposlovanja, je skrb zbujajoč delež delavcev, ki sodelujejo v šolanjih in izobraževanju: v povprečju se giblje okrog 14 % za delavce, stare od 25-29 let, medtem ko s starostjo delavcev hitro pada, tako da znaša pri delavcih, starih od 55 do 64 let, le še 5 %.

5.4.6.3 V proizvodnem sistemu, kjer delovna mesta zahtevajo vse več tehničnega znanja in sposobnosti, je to stanje resnično zaskrbljujoče za evropsko konkurenčnost. To stanje je vsaj zaželeno, če ne že nujno potrebno, preseči. Za doseganje tega cilja morajo podjetja vključiti izobraževanje v svoje strategije kot srednjeročna in dolgoročna vlaganja in ne kot dejavnost, pri kateri bi bilo mogoče pričakovati hitro ali celo takojšnje vračilo vloženih sredstev.

5.4.6.4 Vendar pa poklicnega in vseživljenjskega izobraževanja ne smemo obravnavati ločeno. Predstavljati morata sestavni del upravljanja kariere delojemalcev. V teku izobraževanja je potrebno zagotoviti motiviranost pri vseh starostnih skupinah, in sicer s poudarjanjem usposobljenosti in z oblikovanjem dinamičnejše poklicne poti. Izhajajoč iz tega vidika je potrebno razviti orodja, kot npr. izkaz usposobljenosti in vrednotenje rezultatov, ki pa se morajo skladati z individualnimi poklicnimi projekti in projekti podjetja.

5.4.7 Odbor želi poudariti tudi vlogo socialne ekonomije, ki je bila predmet več njegovih mnenj. Odbor poudarja, da socialna ekonomija lahko prinese model večje konkurenčnosti, ki temelji na sodelovanju med posamezniki in podjetji ter na njeni sposobnosti izpolnjevanja potreb posameznikov ter razvijanja človeškega kapitala.

5.4.8 V procesu prenavljanja socialnih odnosov imajo poleg podjetij in njihovih delojemalcev eno pomembnejših vlog tudi socialni partnerji. Mandat iz Lizbone je za doseganje uspeha reform prvotno dodelil ključno odgovornost podjetjem, socialnim partnerjem in civilni družbi. Odbor globoko obžaluje, da je bilo to priporočilo podcenjeno tako med prvimi pomladnimi vrhi, kakor tudi v poročilih držav članic ter v razpravah in zaključkih Evropskega sveta.

5.4.9 To stanje se je začelo izboljševati v dneh pred pomladnimi vrhi ter na sestankih socialnih partnerjev s predsedstvom Sveta in Komisije. Večletni plan socialnega dialoga 2003-2005, ki so ga sprejeli socialni partnerji (UNICE — Zveza evropskih industrijskih in delodajalskih konfederacij, CEEP — Evropski center za podjetja z javno udeležbo, UEAPME — Evropsko združenje obrti ter malih in srednjih podjetij ter Evropska konfederacija sindikatov), je prav tako prispeval k spodbujanju uveljavljanja reformnih strategij. Ta plan skupnih pobud in dogovorov, usmerjen na tri področja (zaposlovanje, socialni vidiki širitve, mobilnost), daje še poseben poudarek krepitvi izobraževanja in poklicnega usposabljanja. S tem prispeva k opredelitvi evropskega modela družbe, ki združuje najboljšo ekonomsko konkurenčnost podjetij z okrepljeno socialno vsebino.

5.4.10 Socialni partnerji so v državah članicah že začeli oblikovati odločilne reforme na področju izobraževanja, trga dela ali socialne varnosti. Ključnega pomena je spodbujanje soodgovornih za reforme z ovrednotenjem njihovih pobud in dogovorov v poročilih pomladnih vrhov in z njihovim vključevanjem v izmenjave dobrih praks. Odbor je pripravljen s pomočjo podatkovne baze širiti informacije o sodelovanju socialnih akterjev in akterjev na trgu dela pri reformah.

6. Zaključki

6.1 Odbor torej zaključuje, da zaradi pomanjkanja konkurenčnosti evropskih podjetij Evropa danes plačuje previsoko ceno. Evropa ni dovolj podjetniška, na mnogih področjih je še vedno nedovršena ter zaostaja pri reformah, poleg tega pa gospodarsko nezadostno, nemalokrat omahujoče, včasih nepovezano, torej neproduktivno, izkorišča svoje lastne adute. To trditev lahko podkrepimo s štirimi osrednjimi nepravilnostmi, med katere sodijo:

- nezadostna promocija podjetniškega duha navkljub evropskim svoboščinam;
- navkljub razširitvi ne docela uresničen notranji trg;
- navkljub monetarni uniji v praksi še ne potrjena resnična ekonomska unija;
- navkljub načrtovanju preslabo izvedene strukturne reforme.

6.2 Odpravljanje teh motenj je skupna odgovornost, s katero bi naj zagotovili večjo konsistentnost med Evropo in njenimi državami ter z dopolnjevanjem dosegli najboljše učinke. Odbor z veseljem objavlja, da je zadnji evropski pomladni vrh:

- povabil države članice k podpori partnerjev pri reformi, ki povezuje socialne partnerje, civilno družbo in javne oblasti;
- podprl pripravljenost evropskih socialnih partnerjev za okrepitev njihove zaveze v okviru novega evropskega partnerstva za spremembe.

6.3 Odbor meni, da bi morala taka partnerstva tako na evropskem kot nacionalnem nivoju v najkrajšem času zagotoviti pogoje za uspeh pri oživljanju konkurenčnosti Evrope ter predvsem prispevati k:

- pospeševanju optimalne organizacije notranjega trga;
- razvoju gospodarske unije na nivoju denarne unije;
- vključitvi vseh zadevanih okolij v te reforme;
- organizaciji inovativnih pobud, tako javnih kot zasebnih in povezanih, ki naj prispevajo k temu cilju;
- ocenjevanju napredka tega partnerstva na prihodnjih pomladnih vrhjih.

6.4 Odbor poudarja nujnost upoštevanja roka 1. 2010, ki mora združiti tako izvedbo reform iz Lizbone kot tudi uveljavitev enotnega trga ter uresničitev resnične in konkurenčne ekonomske unije, ki bo uživala vse koristi monetarne unije ter v polni meri vključevala zahteve trajnostnega razvoja.

6.5 Odbor na koncu ugotavlja, da bi bilo pospeševanje reform, ki je nujno, veliko lažje ob večji gospodarski rasti. Evropska unija bi morala nemudoma zagotoviti ukrepe, ki omogočajo krepitev enotnega trga ter spodbujanje ponudbe in povpraševanja ter tako ustvarjati trajne pogoje za rast naložb, trgovanja, porabe in zaposlitev.

V Bruslju, 27. oktobra 2004

Predsednica

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Anne-Marie SIGMUND
